

Posudek na diplomovou práci

Název: Alimentární koncepty u dětí na základní škole

Autorka: Eva Hemmerová

Katedra psychologie, Pedagogická fakulta UK, Praha 2018, 86 s.

Vedoucí: Mgr. David Doubek, Ph.D.

Předkládaná diplomová práce se věnuje relevantnímu tématu. Problematika jídla, resp. stravy je již několik let jedním z klíčových témat nejen antropologie a psychologie. Souvisí s pohledem na jídlo jako klíčového prvku zachování života. Promyšleny jsou ovšem nejen otázky zdraví a produkce jídla, ale také otázky moci a závislosti, sociální koheze, kulturního dědictví, nacionálních repertoárů a sociálních identit. Jednou z oblastí zájmu je pak i téma hodnot a morálky, resp. alimentárních tabu. K této oblasti směřuje i Eva Hemmerová. V rámci své práce řeší otázku, jaké koncepty děti středního školního věku (čtvrtý ročník ZŠ) s jídlem spojují a jak korespondují s jejich identitními a morálními postoji. Povaha práce spadá do oblasti školní etnografie.

Práce respektuje žánr závěrečné práce. Je rozdělena na teoretickou, metodologickou a empirickou část. Je doplněna relativně obsáhlým soupisem literatury (který je ovšem řazen dle mého soudu nestandardně). Zajímavé jsou i přílohy, které posilují transparentnost textu.

Teoretická východiska autorka spatřuje ve dvou pilířích. Nejprve se věnuje vědeckým konceptům spojených s jídlem obecně a masem zvlášť. Upozorňuje na kulturní kontexty konzumace jídla a na diskurzivní povahu akceptace alimentárních praktik. Stejně tak uvažuje, že jídlo, resp. tyto diskurzy se vpisují do našich identit. Jedná se o mozaiku různých nálezů a konceptů, které spolu vytvářejí zajímavý a graduující text. Autorka se zde opírá o texty analyzující situaci, kdy lidé přestaly být ve většině producenty jídla a naopak se staly především jeho konzumenty. Tak také došlo k zásadní změně vztahu mezi zvířetem a člověkem. Zvíře již není partnerem produkce, ale objektem emocí. Tento fakt generuje obranné mechanismy, které mají překlenout schizma kontinuity stravovacích repertoárů a morálního imperativu lásky ke zvířatům. **Druhým pilířem je profil dítěte středního školního věku, který je více zaměřen na morální vývoj, hovoří ale také o povaze dětských prekonceptů. Zde bych asi více vyzdvihla spjatost relativně autonomní dětské kultury s kontextem kultury mainstreamu** (např. Corsaro). Autorka na provázanost kultury dětí a dospělých v diskusi také naráží.

Metodologie dobře popisuje výzkumný proces. Možná bych uvítala více popisu, který by uvedl, co bylo v rámci zúčastněného pozorování sledováno a jak tyto aktivity byly zastoupeny v interakci dětí. Není vysvětleno, podle jakého kritéria byly voleny děti pro rozhovor, není uvedena ani jejich pasportizace s ohledem na stravovací režimy jejich rodiny.

Vlastní empirická část je členěna do čtyř oddílů: sociální, zdravotní, morální a kognitivní aspekt jídla. Autorka tímto rozčleněním ukazuje oblasti, v rámci kterých se koncepty jídla ustanovují. Aniž by to řekla, je zřejmé, že všechny jí identifikované oblasti se mohou v jistých momentech překrývat (alespoň dle mne).

Sociální aspekt se vztahuje k referenčním skupinám/autoritám: rodině, vrstevnické skupině a učitelce. Řazení kategorií není úplně systematické a netýká se vždy sociálního aspektu. Sdílení se týká především rodiny (kategorie stravovací režimy, příprava jídla a rituál) a je částečně pojednána vrstevnická skupina (směna jídla) ale ne skupinkové stravování v jídelně, sdílení s cizím (výměna receptů). Identifikaci by zasloužila kategorie sociálního uznání (co umí děti uvařit). Povaha jídla ve třídě je interpretována skrze moc a disciplinaci těla, resp. pohrávání si s normou, což by mohlo být více interpretováno. **Otázka je, zda část věnovaná školní jídelně patří do sociálních aspektů, když**

děti mluví o preferenci chutí, možná kategorie habituace či aspektu těla by byla relevantnější a propojila by chuť a ovládání pocitu hladu (viz Ve třídě) s představami co se má jíst (viz níže).

Pasáže věnované zdraví - zdravá strava, autorka spojuje s kategoriemi (režimy jídla, výživová hodnota potravin, tělesnost (nebýt tlustý) a alergenů). A právě zde se ukazuje výše uváděný překryv kategorií. Nepatřila by sem kategorie hladu? A naopak fakt o zaměření školního vzdělávacího programu na zdravou výživu do oblasti kognice? **V rámci obhajoby by mohla autorka uvažovat, jak koncepty jídla souvisejí s představou tělesnosti člověka a do jaké míry se aspekt těla pojí se zdravím?**

V části o morálce došlo k zúžení na maso a zvíře. Byl to záměr autorky, který také přiznává. Přesto by mne zajímalo, zda se neobjevují další morální aspekty jídla, např. ekologické zemědělství, plýtvání potravinami a podob. Ve vztahu ke svému zájmu Eva Hemmerová hezky popisuje koncepty dětí spojené se zabitím zvířete. Škoda, že do interpretace již zde nevtahuje koncept maskulinity, který vystupuje ve výpovědi Ivana, že chce participovat na zabití. Navíc by mne zajímalo, proč autorka reakci participace na zabití nezvýznamňuje ve výkladu? Velice zajímavá je část o zhnusení a odporu, což možná koresponduje s teoretickou částí, proč něco nejíme. Zde se ale ukazuje i jiná kategorie (autorka zmiňuje), a to kategorie estetiky. Miloš Kučera v jedné studii popisoval smrt (zabití) jako estetickou performanci, podobně uvažuje i Haluzík v textu Proč jdou chlapi do války, nakonec i Hrabal popisuje zabijačku jako estetický výjev. Zabití zvířete však v imaginaci dětí tento obsah nemá. Estetika a morálka mají k sobě blízko - viz klasická filosofie. Velice zajímavý je poznatek, že děti „dorůstají“ konceptu, že zvířata jsou k jídlu, kultivují svůj smutek skrze teze o přežití. Část morální aspekt shrnutí je pak velice hezkou syntézou.

Poslední výkladová část věnovaná kognitivnímu aspektu identifikuje dvě kategorie: časový režim, dětské asociace. V této části jsem nejvíc tápala, protože moje imaginace mi nepomohla přesně pochopit, co se oním kognitivním aspektem míní. Jistě by textu pomohlo několik vět o tom, že jídlo vytváří rámce pro osvojení či zmocňování se světa (???). Jinak jsem totiž předpokládala, že v této pasáži bude pojednáno, jak se o jídle mluví v normativních kategoriích školy a jako tyto kategorie korespondují s koncepty dětí.

Přidaná hodnota se pak jednoznačně ukazuje v části Diskuse. Zde autorka hezky propojuje své nálezy a prohlubuje interpretaci. Kondenzace umožňuje autorce být přehledná a srozumitelná a vést dialog s literaturou. Zde také předkládá klíčový nálezy, a to, že děti ve sledovaném věku nepoužívají strategii obrany formou objektivizace a dehumanizace zvířete. Pasáž o limitech výzkumu je příkrou reflexí výzkumného procesu. V rámci obhajoby bych byla ráda, kdyby autorka hovořila o ziscích, které v rámci výzkumu a psaní práce identifikovala (nebo by mohla s odstupem času identifikovat).

S ohledem na zadání mého podnětu autorce, nebudu shrnovat pozitiva. Práce je však rozhodně obsahuje, stejně jako některé nedotaženosti a limity. Obojí bylo průběžně zmíněno v posudku. Snad jen **na závěr bych chtěla říci, že jsem si text vychutnala. Práce mne inspirovala k úvahám, což je úkolem komunikace každého textu a jeho čtenáře, ne vždy se to však vede.**

Diplomová práce Evy Hemmerové splňuje požadavky kladené na tento typ textu. Doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 16. 5. 2018

Dana Bittnerová

Pro účely obhajoby číst jen vytučněné pasáže. Omlouvám se, že nebudu přítomna.